

BOLYAI DEMOKRATIKUS DIÁKSZÖVETSÉG TUDOMÁNYOS KIADVÁNYAI

PUBLIKAȚIUNILE ȘTIINȚIFICE ALE UNIUNII
DEMOCRATICE A STUDENȚILOR DELA
UNIVERSITATEA BOLYAI

PUBLICATIONS SCIENTIFIQUES DE L'UNI-
ON DÉMOCRATIQUE DES ÉTUDIANTS
DE L'UNIVERSITÉ BOLYAI

1.

AZ 1944. ÉVI SZEPTEMBER HÓ 12-ÉN ALÁIRT
ROMÁN FEGYVERSZÜNETI
EGYEZMÉNY

Irta és a Bolyai Tudományegyetem Nemzetközi Jogi Szemináriumában
1946 március 5-én felolvasta

DOBAI ISTVÁN

Joghallgató

Armistițiul României semnat la 12 Sept. 1944
de

ȘTEFAN DOBAI
student în drept

L'armistice de la Roumanie signé le 12 Sept.
1944, par

ÉTIENNE DOBAI
étudiant en droit

KOLOZSVÁR,
1946

I.

A fegyverszünet a tényleges ellenségeskedés közös megegyezéssel való felfüggesztése vagy megszüntetése.¹

A görögök *ἐχέσις*-nak nevezték és a hadviselő felek között az ellenségeskedés felfüggesztésére létrejött megegyezést értették alatta. A római „*indutiae*” vagy „*belli feriae*” „*pax castrensis paucorum dierum*”-ot jelentett.²

A fegyverszünet tehát nem jelent békét, mert csak a tényleges ellenségeskedést szünteti meg s a hadiállapotot továbbra is érvényben hagyja. Legfeljebb megkönnyíti a békekötést, amennyiben a harci zajt elhallgattatja, de ebből még nem következik az, hogy az ellenségeskedés újból ki nem törhet, akár még nagyobb erővel, mint annakelőtte.³

A tényleges ellenségeskedéseknek nem kizárólag a fegyverszüneti szerződések vethetnek véget; a tényleges ellen-

¹ Nem fegyverszünet az u. n. tényleges fegyverszünet, amely minden megegyezés nélkül, magától áll be, többnyire igen rövid időre.

Az első és második Hági Nemzetközi Békéértelmezleten a szárazföldi háború törvényeiről és szokásairól készített egyezmény a 36–41. §§-ban a fegyverszünet fogalmára és jellegzetes vonásaira vonatkozólag a következőket tartalmazza:

36 §. A fegyverszünet a hadműveleteket a hadviselő felek kölcsönös megegyezésével felfüggeszti. Ha a fegyverszünet tartama meghatározva nincs, a hadviselő felek a hadműveleteket bármikor újra megkezdhetik, de csak úgy, ha erről az ellenséget a kikötött időben a fegyverszünet feltételeinek megfelelően értesítették.

37. §. A fegyverszünet általános vagy helyi lehet. Az előbbi mindenütt, az utóbbi pedig csak a hadviselő felek seregeinek bizonyos részei között és csak meghatározott övezeten belül függeszti fel a hadviselő államok hadműveleteit.

38. §. Az illetékes hatóságokat és csapatokat a fegyverszünetről szabályszerűen, kellő időben értesíteni kell. Az ellenségeskedések fel-

ségeskedések megszüntetését vonják maguk után a többi hadiszerződések (fegyvercsend, fegyverletétel) is. — Ezek azonban nem nevezhetők fegyverszüneti szerződéseknek; az u. n. *fegyvercsend* (suspension d'armes, Waffenruhe) nem az, mivel csak a szembenálló csapattestek parancsnokai közt, kisebb fontosságú, csak közös katonai célok érdekében (pl. sebesültek összeszedése, halottak eltemetése), az ellenségeskedések csupán meghatározott időre való felfüggesztésére kötött megegyezés; a kapituláció vagy fegyverletétel, mely egy hadseregnek vagy hadseregcsoportnak feltétel nélküli megadását jelenti, szintén nem fegyverszünet; a bennük szereplő u. n. „feltételek” nem jogi értelemben vett feltételek (felfüggesztő, felbontó), hanem csupán a végrehajtás módozatai.⁴

A fegyverszüneti szerződés egy átmeneti időszaknak — a tényleges ellenségeskedés megszüntetése és a békekötés közötti időszaknak — a szabályozását foglalja magába s bár számos intézkedése változatlanul is belekerülhet a békeszerződésbe, mégis élesen meg kell különböztetnünk a *béke-előszerződésektől*, amely a béke alapelveinek a leszögezésével megállapítja azokat a principiumokat, amelyek a békeszerződésben alkalmaztatni fognak.

Tehát a fegyverszünet alatt értjük a hadviselő felek

függesztése vagy azonnal az értesítés után, vagy pedig a megállapított időpontban következik be.

39. §. A szerződő feleken áll, hogy a megállapodásokban rendezik-e azokat a viszonyokat, amelyek a háború színterén a lakosság irányában és a felek között előfordulhatnak.

40. §. Ha a felek egyike a fegyverszünetet bármi módon súlyosan megsérti, a másik félnek joga van a fegyverszünetet felmondani, sőt sürgősség esetében az ellenségeskedéseket azonnal újra megkezdeni.

41. §. Ha magánosok saját kezdeményezésükből sértik meg a fegyverszünetre vonatkozó megállapodásokat, ez csupán arra ad jogot, hogy a vétkesek megbüntetésére és — ha helye van — a szenvedett veszteségekért kártérítés legyen követelhető.

² Friedrich Berber: Probleme des neuen Waffenstillstandrechts, Berlin, 1943. 7. l.

³ Marcel Sibert: L'armistice dans le droit des gens, Revue Générale de Droit International Public, 1933. 658. l.

⁴ Sibert: i. m. 661—662. l.

kölcsönös megegyezését az irányban, hogy a harcot a hadiállapot fenntartása mellett, meghatározott, vagy meg nem határozott időre megszüntetik.⁵

Általános a fegyverszünet, ha a hadviselő felek mindenütt felfüggesztik hadműveleteiket és *helyi*, ha a megállapodás csak bizonyos meghatározott csapattestek hadműveleteit függeszti fel meghatározott hadszíntéren.

Amint láttuk, a fegyverszünet az ellenségeskedés közös megegyezéssel való felfüggesztése. Tehát a fegyverszünet a szerződő felek között létrejött megegyezés. Meglátszik azonban a fegyverszüneten, hogy azt az egyik fél éppen a másik fölénye miatt volt kénytelen kérni és ezzel kiszolgáltatni magát a győzőnek. A legyőzöttnek ez a kiszolgáltatottsága még fokozódik a fegyverszünet tartama alatt, mivel az alatt — a fegyverszünet dinamikus karaktere szerint — az erősebb állandóan erősödik, a gyengébb állandóan gyengül... A legyőzöttnek ez a kiszolgáltatott volta nem befolyásolja az egyezmény érvényességét, mert a nemzetközi egyezmény érvényes, még ha kényszer alkalmazásával jött is létre.

A fegyverszüneti szerződés megkötése a hadviselő felek érintkezésbe lépését tételezi fel; ha akadályokba ütközik a közvetlen kapcsolat létesítése, felkérhető valamelyik harmadik hatalom a tárgyalások közvetítésére, vagy „bons offices” elvégzésére. Ez a közvetítés néha a döntőbíróság határait érinti, ha az érdekeltek nem tudnak egymással megegyezni.⁶

Maga a fegyverszüneti egyezmény, mint minden megegyezés, tárgyalások eredménye. Helyi fegyverszünet esetében a katonai parancsnokok, általános fegyverszünet esetében pedig a hadviselő kormányok teljes felhatalmazással ellátott megbízottai folytatják ezeket a tárgyalásokat. A felhatalmazottak lehetnek katonaiak, vagy polgáriak, vagy mindkettőből álló bizottság.

⁵ Dr. Weninger László Vince: Az új nemzetközi jog. Budapest, 1927. 310. l.

⁶ Sibert: i. m. 666—668. l.

A tárgyalások a felhatalmazások megvizsgálásával kezdődnek. Igen nagy fontossága van ennek a tényleges, még el nem ismert kormányok megbizottainak esetében, amikor még az is kétséges, hogy a kormány jogosult-e az állam képviselőjére.⁷

A megegyezés írásba foglalása nem kötelező, de az esetleges későbbi félreértések elkerülése céljából állandó szokás.⁸ A szöveg nyelvét a szerződő felek állapítják meg. Abban az esetben, ha különböző nyelvű szövegek minősítettnek hiteles szövegnek, igen fontos az egyes szövegek közötti eltérések kiküszöbölése; éppen ezen lehetséges eltérések miatt minél kevesebb hiteles szöveg alkalmazása ajánlatos.

A szerződő felek állapítják meg a fegyverszünet időtartamát. A megállapított idő elteltével az ellenségeskedés újból megkezdhető. Szokásos az ellenségeskedés újbóli megkezdését a szembenálló hadviselő féllel közölni. Természetesen, a fegyverszünet időtartama újabb megegyezéssel, vagy a már meglévő egyezményhez csatolt függelékben meghosszabítható.

Hajdan szokásos volt a fegyverszünet érvényét ratifikációhoz kötni, de ma már ez — éppen a fegyverszünet által megkövetelt gyorsaság miatt — elengedhető, úgy, hogy az egyezmény aláírásakor lép érvénybe. Ez volt a helyzet a román fegyverszüneti egyezmény esetében is.

A fegyverszüneti szerződés végrehajtásának a biztosítására szolgáló eszköz az ellenőrzés. Ezt az ellenőrzést bizottságok gyakorolják, amelyek vagy mindkét, vagy csak az egyik hadviselő fél megbizottaiból állanak. Gyakoriak a semleges ellenőrző bizottságok, amelyek mindkét fél területén ellenőrzik az egyezmény végrehajtását.

Ha az egyik fél szerződésszegést követ el, a másiknak

⁷ Sibert: i. m. 671—672. l.

⁸ Hasonlóan rendelkeznek az angol és német katonai szabályzatok is: „Laws and usages of war on land for the guidance of officers of H. Majesty's army” (273. §.) és a „Kriegsbrauch im Landkriege” (francia fordítás P. Carpentier, 1916. I. rész, 99. l.)

jogában áll a fegyverszünet felmondása. Ebben az esetben az ellenségeskedés újból megkezdődik.

Mivel a győző éppen a fegyverszünet következtében a legyőzött fölött óriási fölényben van, ha jelentéktelen egyezményesértés miatt mondja fel a fegyverszünetet, joggal való visszaélés esete foroghat fent.⁹

Ha a fegyverszünetek rendelkezéseinek tartalmát vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy a kezdetben szinte kizárólag katonai vonatkozású szerződésben a történelmi fejlődés során mind több és több politikai és gazdasági jellegű intézkedés kapott helyet. Ez magából a nagy fejlődésen átment háború természetéből következik.

A zsoldosháború csak katonák háborúja volt katonákkal szemben. Nem vett abban részt a hadviselő államok egész társadalma, mint például napjaink világháborújában. Természetes, hogy az ezeknek az ellenségeskedéseknek végetvető fegyverszüneti egyezmény sem lépte át a katonai rendelkezések határait. Később, amint a társadalom mind nagyobb és nagyobb tömege került be az aktív hadviselésbe (általános hadkötelezettség) a fegyverszüneti szerződések is úgy bővültek gazdasági, majd politikai rendelkezésekkel. Ma pedig a totális háború korában, amikor a hadviselő államok minden erejükkel és minden eszköz felhasználásával folytatják a háborút, amikor még a hátszágok polgári lakossága is ki van téve az ellenséges támadásnak, amely ellen védekeznie kell, nyilvánvaló, hogy ezt az egész életet átfogó ellenségeskedést csak egész életet átfogó fegyverszüneti egyezmény függesztheti fel. Eszerint mondhatjuk, hogy a totális ellenségeskedést totális fegyverszünet szünteti meg.¹⁰

⁹ Sibert i. m. 709—710. l.

¹⁰ Berber: i. m. 15. l.

II.

Az újabb fegyverszüneti szerződések tehát rendszerint úgy katonai, mint gazdasági és politikai vonatkozású rendelkezéseket is tartalmaznak. Egy konkrét fegyverszüneti egyezmény — jelen esetben egyfelől Románia, másfelől a Szovjet Unió, Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok között létrejött és 1944 szept. 12-én Moszkvában aláírt fegyverszüneti egyezmény¹¹ — tárgyalásánál tehát önként adódik rendelkezéseinek hasonló csoportosításban való boncolgatása. A román fegyverszüneti egyezmény tárgyalásánál tartalmi szempontból mi is meg fogjuk különböztetni a szerződés katonai, gazdasági és politikai rendelkezéseit; de hogy a szerződést a lehető legteljesebb mértékben értékelhessük, ezeket a rendelkezéseket az általuk megvalósítandó célok szempontjából is csoportosítani fogjuk.

A román fegyverszüneti egyezményt 1944 szeptember hó 12-én kötötték meg Moszkvában, ahol a szerződő felek megbízottai harmadik közvetítő hatalom szolgálatainak igénybevétele nélkül ültek össze. Az egyezményt négy eredeti példányban írásba foglalták, román, orosz és angol nyelven, melyek közül az orosz és angol szöveg a hiteles (20. §.).

Külső formájára nézve a szóbanforgó fegyverszüneti egyezmény húsz szakaszból és hat függelékszakaszból áll. A függelékek a tulajdonképpeni egyezmény egyes rendelkezéseinek végrehajtását rendezik.

Ez az egyezmény általános fegyverszüneti egyezménynek

¹¹ A következőkben ezt a fegyverszüneti egyezményt rövidség kedvéért román fegyverszüneti szerződésnek jelöljük.

nevezhető, mert az ellenségeskedést közös megegyezéssel mindenütt felfüggeszti, amint ezt az 1. szakaszból megállapíthatjuk:

1. §. 1944 augusztus 24.-ének d. e. 4 órájától kezdve Románia minden hadszíntéren, minden hadműveletet megszüntetett a Szocialista Szovjetköztársaságok Uniója ellen, kilépett az Egyesült Nemzetek ellen folytatott háborúból,...

1. A fegyverszüneti szerződés legfontosabb rendelkezései a *katonai* rendelkezések, mivel a fegyverszünet — ha céljára nézve politikai is — lényegében katonai megegyezés. Maga, a fegyverszünet legfontosabb rendelkezése, az ellenségeskedés megszüntetése is katonai jellegű. A fegyverszüneti egyezményekben általában fontos katonai rendelkezések foglaltatnak a megszállásra, demarkációs vonalra, katonai leszerelésre, stb. vonatkozólag.¹²

Az Egyesült Nemzetek és Románia közötti fegyverszünet a következő katonai rendelkezéseket tartalmazza:

1. §. 1944 augusztus hó 24-ikének d. e. 4 órájától kezdve Románia minden hadszíntéren minden hadműveletet megszüntetett a Szocialista Szovjetköztársaságok Szövetsége ellen, kilépett az Egyesült Nemzetek ellen folytatott háborúból, megszakította kapcsolatait Németországgal

¹² Téves az a felfogás, hogy a fegyverszünet katonai rendelkezései nem tartalmaznak visszterhességet, mert már a legfontosabb katonai rendelkezés, az ellenségeskedés megszüntetése, mindkét hadviselő felet egyformán kötelezi. Éppen ez a különbség a fegyverszünet és a fegyverletétel, a kapituláció között, amely tényleg nem tartalmaz visszterhességet. Legjobb példa ennek a különbségnek a bizonyítására az 1945. évi német fegyverletételi jegyzőkönyv, melynek első és ötödik pontját idézzük:

1. Mi, alulírottak, a német hadsereg főparancsnokság képviselői készséggel kijelentjük a németek szárazföldi, vízi és légi erejének feltétel nélküli fegyverletétét.

5. Abban az esetben, ha a német hadsereg főparancsnokság, vagy valamely más fegyveres alakulat nem a jelen jegyzőkönyv szellemében jár el, akkor a Szövetséges Hadak úgy büntetik, ahogyan jónak látják.

és csatlósaival, a Szövetséges hatalmak oldalán háborúba lépett és háborút fog folytatni Németország és Magyarország ellen Románia függetlenségének és szuverenitásának helyreállítására s e célból nem kevesebb, mint tizenkét gyalogos hadosztályt fog előállítani a megfelelő kisegítő szolgálatokkal együtt.

A tengeri és légi erőket is magukban foglaló román fegyveres erőknek Németország és Magyarország ellen folytatandó hadműveletei a szövetséges (szovjet) főparancsnokság általános vezetése alatt történnek.

2. §. Románia kormánya és főparancsnoksága kötelezi magát Németország és Magyarország Románia területén található fegyveres erőinek lefegyverzésére és internálására.

3. §. Románia kormánya és főparancsnoksága, amennyiben a helyzet megköveteli, szabad mozgást biztosít a szovjet erőknek és a többi szövetségeseknek Románia területén bármely irányban. Románia kormánya és a főparancsnokság saját közlekedési eszközeinek segítségével, szárazon, vizen és levegőben, minden módon elősegíti ezeket a mozdulatokat.

B) *Függelék*: A román kormánynak és főparancsnokságnak az Egyezmény harmadik szakaszában említett közreműködése valamennyi katonailag szükséges román katonai légi és tengerészeti építménynek és berendezésnek, kikötőnek, rakpartnak, laktanyának, raktárnak, repülőtéren, közlekedési eszköznek, időjárás-utaló állomásnak a szövetséges (szovjet) főparancsnokság tetszése szerint a fegyverszünet tartama alatt történő teljes használatra kifogástalan állapotban és a fenntartásukhoz szükséges személyzettel együtt való rendelkezésre bocsátását jelenti.

5. §. *első bekezdése*: Hazájukba való visszaszállítás céljából a román kormány és román főparancsnokság azonnal átad a szövetséges (szovjet) főparancsnokságnak minden kezében lévő szovjet és szövetséges hadifoglyot,

valamint internált és erőszakkal Romániába szállított állampolgárt.

7. §. A román kormány és főparancsnokság kötelezi magát arra, hogy diadaljelvényként a szövetséges (szovjet) főparancsnokság kezéhez szolgáltatja Németország és csatlósainak Románia területén található mindennemű hadianyagát, beleértve a németek és csatlósainak román vizeken tartózkodó hajóhadának egységeit is.

Gazdasági rendelkezésekkel először az 1871-i német-francia fegyverszünetben találkozunk. Azóta fontosságuk igen megnövekedett, amint azt a román fegyverszüneti egyezményben is látjuk:

5. §. *második bekezdése*: A román kormány és főparancsnokság kötelezi magát, hogy a jelen feltételek aláírásától hazaszállításukig valamennyi szovjet és szövetséges hadifogoly, internált és erőszakkal elszállított állampolgár, elköltöztetett személy és menekült részére saját költségén az egészségügyi követelményeknek megfelelő étellel, ruházattal és orvosi kezeléssel, végül pedig saját hazájukba való visszatéréshez szükséges közlekedési eszközöket biztosít.

8. §. A román kormány és főparancsnokság kötelezi magát arra, hogy nem engedélyezi Németország, Magyarország, vagy ezek állampolgárai, vagy ezek területén, vagy az általuk elfoglalt területeken lakhellyel bírók tulajdonát képező bármilyen természetű vagyonnak (beleértve értéktárgyakat és pénzt is) a szövetséges (szovjet) főparancsnokság engedélye nélkül történő kivitelét, vagy eltulajdonítását. A román kormány és főparancsnokság ezeket a vagyontárgyakat a szövetséges (szovjet) főparancsnokság részéről megállapítandó feltételek mellett fogja megőrizni.

A fegyverszünet most idézett nyolcadik szakaszára való hivatkozással szervezték meg Romániában a „Casa Autonomă

pentru Supravegherea Bunurilor Inamice"-t (CASBI), az ú. n. ellenséges állampolgárok vagyonának zárolására.

9. §. A román kormány és főparancsnokság kötelezi magát arra, hogy a Németország és Magyarország ellen most folyó háború egész tartamára és a szövetségesek általános érdekében a szövetséges (szovjet) főparancsnokság használatára engedi át a román kikötőkben tartózkodó és a Szövetséges Nemzetek tulajdonát képező vagy képezett valamennyi hajót, függetlenül attól, hogy ezek kinek a rendelkezésére állanak; később ezeket a hajókat visszabocsájtják tulajdonosaiknak.

A román kormány teljes anyagi felelősséggel tartozik a fent említett tulajdontárgyakat a szövetséges (szovjet) főparancsnokságnak történő átadás pillanatáig ért károkért és rombolásokért.

10. §. A román kormány rendszeresen köteles román pénznemben teljesíteni a szövetséges (szovjet) főparancsnokság részéről feladatának teljesítése céljából kért kifizetéseket és szükséghez képest biztosítani fogja román területen az ipari és szállítási vállalatok, közlekedési eszközök, erőmű telepek, közhasznú vállalatok és berendezések, fűtőanyag, kőolaj, élelmiszer és más anyagraktárak, valamint szolgáltatások használatát a szövetséges (szovjet) főparancsnokság utasításai értelmében.

A román vagy idegen vizeken található román kereskedelmi hajók a szövetséges (szovjet) főparancsnokság hadművelleti ellenőrzése alá kerülnek — a szövetségesek általános érdekében való felhasználásuk végett.

C) *Függelék*: A román kormány a szövetséges (szovjet) főparancsnokság részéről megszabott határidőkben és feltételekkel vissza fogja vásárolni a szövetséges (szovjet) főparancsnokság által kibocsátott és román területen található pénznemeket, s az így forgalomból kivont pénzt díjtalanul átnyújtja a szövetséges (szovjet) főparancsnokságnak.

11. §. A hadműveletek és szovjet területeknek Románia részéről történt elfoglalása következtében a Szovjetuniót ért károkat Románia köteles a Szovjetunióknak megtéríteni. Tekintettel azonban arra, hogy Románia nemcsak a háborúból lépett ki, hanem hadat üzent, sőt valóban hadat is visel Németország és Magyarország ellen, a Szerződő Felek megállapodnak abban, hogy az említett veszteségek jóvátételét Románia nem egészben, hanem csak részben fizesse meg, és pedig háromszázmillió északamerikai dollár összegben, amely hat év alatt áruban (kőolajtermékek, gabonaneműek, faanyagok, tengeri és folyami hajók, különböző gépek stb.) fizetendő.

Románia kártérítést fizet a háború tartama alatt a többi Szövetséges Nemzetek, vagy ezek állampolgárai tulajdonát Romániában ért veszteségekért. A kártérítés összegét később állapítják meg.

D) *Függelék*: A jelen egyezmény 11. szakaszában említett jóvátételi fizetések rendezésének alapja az amerikai dollár, a jelen egyezmény aláírásának napján érvényes aranyparitásán, azaz 1 uncia arany 35 dollár.

12. §. A román kormány kötelezi magát arra, hogy a szövetséges (szovjet) főparancsnokság részéről megszabott határidőben kifogástalan állapotban visszaszolgáltassa a Szovjetunióknak minden az Unió területéről a háború tartama alatt elszállított, az állam, közszervezetek, szövetkezetek, vállalatok, intézmények vagy magánszemélyek tulajdonát képező mindennemű értéket vagy anyagot, mint: gyárak és üzemek berendezését, mozdonyokat, vasuti kocsikat, vontatógépeket, gépi járműveket, történelmi emlékműveket, múzeumi tárgyakat és bármilyen más vagyontárgyat.

13. §. A román kormány kötelezi magát, hogy az Egyesült Nemzetek, valamint ezek állampolgárai valamennyi törvényes jogának és érdekeltiségének román területen való visszaállítására, úgy, ahogy ezek a háború előtt voltak

és tulajdonaiknak kifogástalan állapotban való visszaszolgáltatására.

A politikai rendelkezések csak a második világháború idején és végén nyertek nagyobb jelentőséget a fegyverszüneti egyezményekben. A német—francia és olasz—francia fegyverszüneti egyezmények is tartalmazzak politikai rendelkezéseket, de nem olyan mértékben, mint a Romániával — és az ennek a mintájára Magyarországgal — kötött fegyverszüneti egyezmények.

A politikai rendelkezések, legyenek bármily súlyosak a vesztes hadviselő félre nézve, nem mehetnek el a vesztes politikai függetlenségének teljes lerombolásáig.

A Romániával kötött fegyverszünet politikai rendelkezései a következők:

2. §. Románia kormánya és főparancsnoksága kötelezi magát Németország és Magyarország Románia területén tartzkodási hellyel bíró állampolgárai internálására.

A) *Függelék*: A jelenleg román területen tartzkodó német és magyar állampolgárok internálására vonatkozólag a jelen Egyezmény 2. szakaszában megszabott rendelkezések nem vonatkoznak az illető országok zsidó honpolgáira.

4. §. Az 1940 június 28.-i szovjet—román megállapodásban a Szocialista Szovjetköztársaságok Uniója és Románia között megvont államhatár visszaáll.

Az egyezménynek ez a szakasza annál fontosabb, mert csak egyedül ez tartalmaz minden kétséget kizáróan végleges rendelkezést.

6. §. A román kormány állampolgárságra és nemzetiségre való tekintet nélkül azonnal szabadlábra helyezi az Egyesült Nemzetek ügye iránt kifejezett rokonszenvükért vagy faji eredetük miatt letartóztatott személyeket és hatályon kívül helyez minden faji megkülönböztetésre alapított törvényt és ebből eredő megszorítást.

13. §. A román kormány és főparancsnokság kötelezi magát arra, hogy együtt működik a szövetséges (szovjet) főparancsnoksággal a háborús bűnökkel vádolt személyek letartóztatásában és bíróság elé állításában.

15. §. A román kormány kötelezi magát a román területen lévő valamennyi fasiszta rendszerű, hitlerbarát politikai, katonai vagy félkatonai szervezet, vagy bármilyen egyéb, az Egyesült Nemzetek, de kivált a Szovjetunióval szemben ellenséges propagandát űző szervezet felosztatására s a jövőben ilyenfajta szervezetek létezését nem engedélyezni.

16. §. Időszaki és nem időszaki közlemények Romániában való nyomtatása, behozatala és terjesztése, színarabok és mozgóképek bemutatása, drótnélküli táviró állomások, posta, táviró és távbeszélő működése a szövetséges (szovjet) főparancsnoksággal egyetértésben fog történni.

17. §. A román polgári közigazgatás egész Románia területén helyreáll, az arcvonaltól legalább 50—100 km. távolságra (a területi viszonyoktól függően) s a román közigazgatási hatóságok kötelesek a béke és biztonság helyreállításának érdekében végrehajtani a szövetséges (szovjet) főparancsnokság részéről jelen fegyverszüneti feltételek végrehajtásának biztosítása céljából kiadott utasításokat és parancsokat.

18. §. Szövetséges Ellenőrző Bizottság alakul, amely a szövetséges hatalmak nevében működő szövetséges (szovjet) főparancsnokság általános vezetése és parancsai alatt a béke megkötéséig magára vállalja jelen feltételek teljesítésének ellenőrzését.

F) *Függelék*: A fegyverszüneti feltételek pontos betartásának ellenőrzése a fegyverszüneti szerződés 18. szakasza szerint megalakítandó Szövetséges Ellenőrző Bizottságra tartozik.

A román kormány és szervei kötelesek teljesíteni a

Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak a fegyverszüneti szerződésből eredő minden utasítását. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság különleges szerveket vagy ügyosztályokat fog feállítani s különböző feladatok elvégzését fogja rájuk bízni.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság továbbá hivatalnokokat küldhet ki Románia különböző részeire.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság székhelye Bucurestiben lesz.

19. §. A Szövetséges Kormányok az Erdélyre vonatkozó bécsi döntés határozatát semmisnek tekintik és egyetértenek azzal, hogy a békeszerződésben történő jóváhagyástól feltételezetten, Erdély (vagy annak legnagyobb része) adassék vissza Romániának s a Szovjet Kormány hozzájárul, hogy ebből a célból a szovjet csapatok Romániával közös katonai hadműveletekben vegyenek részt Németország és Magyarország ellen.

Dacára annak, hogy a 19. szakasz teljes egészében végrehajtott, mégsem nevezhető végleges rendelkezésnek, mert a békeszerződésben történő jóváhagyástól teszi függővé Erdély visszacsatolását.

2. Az eddigiekben a fegyverszüneti egyezményt rendelkezéseinek *tartalma* szempontjából vizsgáltuk, vizsgáljuk meg rendelkezéseinek *célja* szempontjából is. Megállapíthatjuk, hogy ebből a szempontból tartalmazhat a fegyverszünet az előbbeni állapot visszaállítására, a jogsérelem megszüntetésére és kártérítésre irányuló rendelkezéseket.

Az előbbeni állapot visszaállítását célozzák azok a rendelkezések, amelyek a *háború előtti status quo* visszaállítására irányulnak. Ez a tendencia a jogfolytonosság elvéből következik, amennyiben a nemzetközi jogközösség által elismert legutolsó — tehát a háborút közvetlenül megelőző — állapot visszaállítására törekszik, megteremtve ezzel a

lehetőségét annak, hogy a jog fejlődése ott folytatódjék, ahol a hadiállapot beállása miatt megszakadt.

A román fegyverszüneti egyezmény a következő ilyen irányú rendelkezéseket tartalmazza:

4. §. Az 1940 június 28-iki szovjet—román megállapodásban a Szocialista Szovjetköztársaságok Szövetsége és Románia között megvont államhatár visszaáll.
17. §. *első mondata*: A román közigazgatás egész Románia területén helyreáll az arcvonaltól legalább 50—100 km. távolságra (a területi viszonyoktól függően.)
19. §. *első mondata*: A Szövetséges Kormányok az Erdélyre vonatkozó bécsi döntés határozatát semmisnek tekintik.

A *jogsérelem megszüntetésére* irányuló intézkedéseket a következő szakaszban találjuk:

5. §. Hazájukba való visszaszállítás céljából a román kormány és román főparancsnokság azonnal átad a szövetséges (szovjet) főparancsnokságnak minden kezében levő szovjet és szövetséges hadifoglyot, valamint internáltat és erőszakkal Romániába szállított állampolgárt...
6. §. A román kormány állampolgárságra és nemzetiségre való tekintet nélkül azonnal szabadlábra helyezi az Egyesült Nemzetek ügye iránt kifejezett rokonszenvükért, vagy faji eredetük miatt letartóztatott személyeket és hatályon kívül helyez minden faji megkülönböztetésre alapított törvényt és ebből eredő megszorítást.
13. §. A román kormány kötelezi magát az Egyesült Nemzetek, valamint ezek állampolgárai valamennyi törvényes jogának és érdekeltiségének román területen való visszaállítására úgy, ahogy ezek a háború előtt voltak és tulajdonaiknak kifogástalan állapotban való vissza szolgáltatására.

Kártérítési kötelezettség megállapítását tartalmazzák a román fegyverszüneti szerződés következő rendelkezései:

11. §. *első mondata*: A hadműveletek és a szovjet területeknek Románia részéről történt elfoglalása következtében a Szovjetszövetséget ért károkat Románia köteles a Szovjetszövetségnek megtéríteni.
11. §. *második bekezdése*: Románia kártérítést fizet a háború tartama alatt a többi Szövetséges Nemzetek, vagy ezek állampolgárai tulajdonát Romániában ért veszteségekért. A kártérítés összegét később állapítják meg.
12. §. A román kormány kötelezi magát arra, hogy a szövetséges (szovjet) főparancsnokság részéről megszábtott határidőkben kifogástalan állapotban visszaszolgáltat a Szovjetszövetségnek minden a Szövetség területéről a háború tartama alatt elszállított, az állam, közszervezetek, szövetkezetek, vállalatok, intézmények vagy magánszemélyek tulajdonát képező mindennemű értéket vagy anyagot, mint: gyárak és üzemek berendezését, mozdonyokat vasúti kocsikat, vontató gépeket, gépi járműveket, történelmi emlékműveket, múzeumi tárgyakat és bármilyen más vagyontárgyat.
13. §. *erre vonatkozó rendelkezése*: A román kormány kötelezi magát az Egyesült Nemzetek, valamint ezek állampolgárai tulajdonaiknak kifogástalan állapotban való visszaszolgáltatására.

3. Vizsgálhatjuk a fegyverszüneti egyezmény rendelkezéseit abból a szempontból is, hogy a bennük foglalt utasítás kit kötelez valaminek a tevésére, vagy nem tevésére. Ebből a szempontból kiemelhetjük a fegyverszüneti egyezménynek azokat a rendelkezéseit, amelyek a *törvényhozáshoz intéznek utasítást*, például egy új törvény hozatalára, vagy egy törvény hatályon kívül helyezésére.

Ilyen törvényhozáshoz intézett utasítást tartalmaz a román fegyverszüneti egyezmény hatodik szakasza:

6. §. A román kormány állampolgárságra és nemzetiségre való tekintet nélkül azonnal szabadlábra helyezi az Egyesült Nemzetek ügye iránt kifejezett rokonszenvükért, vagy faji eredetük miatt letartóztatott személyeket és hatályon kívül helyez minden faji megkülönböztetésre alapított törvényt és ebből eredő megszorítást.

4. Végezetül külön foglalkozunk a román fegyverszüneti egyezmény egy érdekes vonásával.

Az egyezmény, amellet, hogy fegyverszünet, szövetségi megállapodást is tartalmaz az Egyesült Nemzetek és Románia között. Vizsgáljuk meg tehát az egyezményt, mint *alliance-szerződést*. Amint az első szakaszban látjuk, ez az alliance Németország és Magyarország ellen irányul. Ugyancsak az első szakasz állapítja meg a közös hadviselés politikai célját és rendezi az együttműködő hadseregek vezetésének kérdését:

1. §. 1944 augusztus 24.-ének d. e. 4 órájától kezdve Románia minden hadszíntéren minden hadműveletet megszüntetett a Szocialista Szovjetköztársaságok Uniója ellen, kilépett az Egyesült Nemzetek ellen folytatott háborúból, megszakította kapcsolatait Németországgal és csatlósaival, a Szövetséges Hatalmak oldalán háborúba lépett és háborút fog folytatni Németország és Magyarország ellen Románia függetlenségének és szuverénitásának helyreállítására s e célból nem kevesebb, mint tizenkét gyalogos hadosztályt fog előállítani a megfelelő kisegítő szolgálatokkal együtt.

A tengeri és légi erőket is magukba foglaló fegyveres erőknek Németország és Magyarország ellen folytatandó hadműveletei a szövetséges (szovjet) főparancsnokság általános vezetése alatt történnek.

A közös hadviselés kérdéseit rendező rendelkezések végigvonulnak az egész egyezményen, míg a tizenkilencedik szakasz ismét világosan kihangsúlyozza ezt a szövetségi viszonyt:

19. §. A Szövetséges Kormányok az Erdélyre vonatkozó bécsi döntés határozatát semmisnek tekintik s egyet-értenek azzal, hogy a békeszerződésben történő jóváhagyástól feltételezetten Erdély (vagy annak legnagyobb része) adassék vissza Romániának s a szovjet kormány hozzájárul, hogy ebből a célból a szovjet csapatok Romániával közös katonai hadműveletekben vegyenek részt Németország és Magyarország ellen.

Befejezésül megállapíthatjuk, hogy a fegyverszünet a történelem folyamán nagy fejlődésen ment keresztül, úgy, hogy napjainkban már — a békeszerződés mellett — a legfontosabb nemzetközi szerződésnek nevezhetjük.

Rendelkezései, amelyek a mai kor totális háborújának borzalmait szüntetik meg, az egész emberi életet átfogják, úgy politikai, mint katonai és gazdasági síkon.

IRODALOM

Pretot: Les conventions militaires et leur exécution habituelle, Paris, 1899.

Robert: Des effets de l'armistice général, 1906.

Ullmann: Die völkerrechtliche Stellung der Militärbevollmächtigten im Kriege, 1906.

Ed. Clunet: L'armistice et la cessation des hostilités, Journal de Clunet, 1919.

Bliss (General Tasker H.): The armistices, American journal of international law, 1923.

Marcel Sibert: L'armistice dans le droit des gens, Revue Générale de Droit International Public, 1933.

Friedrich Berber: Probleme des neuen Waffenstillstandrechts, Berlin, 1943.

Armistițiul României semnat la 12 Septembrie 1944.

Armistițiul este suspendarea efectivă a ostilității, bazată pe o înțelegere comună a beligeranților.

Armistițiul — cu toate că facilitează concluderea păcii — nu produce pacea, pentrucă stinge numai ostilitățile efective, lăsând intactă existența stării de războiu.

Între convențiunile care încetează ostilitățile, sunt care, ori prin caracterul lor exclusiv militar, ori pentru mica lor importanță, nu pot fi considerate contracte de armistițiu. Astfel suspendarea armelor (suspendation d'armes), capitulațiunea (capitulation) și contractul preliminar de pace (préliminaires de paix) n'au caracterul unui armistițiu.

Armistițiul poate fi general sau local; el este general, dacă beligeranții suspendă ostilitățile pretutindeni și este local, când convențiunea se referă numai la o parte definită a frontului.

În cursul evoluției sale, armistițiul, care la început conținea numai dispozițiuni militare, a fost complectat cu dispozițiuni economice și politice. Astfel armistițiul României semnat la 12 Septembrie 1944 conține dispozițiuni militare (§§ 1, 2, 3, 5, 7), economice (§§ 5, 8, 9, 10, 11, 12, 13) și politice (§§ 2, 4, 6, 13, 15, 16, 17, 18, 19).

Dacă examinăm aceste dispozițiuni din punct de vedere al scopurilor pe care le urmăresc, putem distinge dispozițiuni, care tind spre restabilirea status quoului antibelic (§§ 4, 17, 19), la abolițiunea unor măsuri ilegale (§§ 5, 6, 13) și la stabilirea unor despăgubiri (§§ 11, 12, 13).

O notă caracteristică a acestei convenții este că pe lângă caracterul lui de armistițiu, în paragraful 19. conține un pact de alianță, legat între România și Națiunile Unite.

L'armistice de la Roumanie signé le 12 Septembre 1944.

L'armistice est la suspension effective des hostilités qui provient d'un consentement commun.

Un armistice — quoiqu'il facilite la conclusion de la paix — n'établit pas la paix, parce qu'il n'interrompt que les hostilités, pendant que l'état de guerre reste en vigueur.

Parmi les conventions qui suspendent les hostilités il y en a qui, ou bien par leur caractère exclusivement militaire, ou à cause de leur insignifiance, ne peuvent être considérées comme armistices. Ainsi la capitulation, la suspension d'armes et les préliminaires de paix n'ont pas un caractère d'armistice.

L'armistice peut être général ou local; il est général, quand les belligérants suspendent les hostilités partout, et il est local, quand la convention n'est applicable qu'à une partie définie du front.

Au cours des temps les conventions d'armistice, qui au commencement ne contenaient que des dispositions militaires, furent complétées par des dispositions économiques et politiques. Ainsi l'armistice de la Roumanie signé le 12 Septembre 1944 contient des dispositions militaires (§§ 1, 2, 3, 5, 7), économiques (§§ 5, 8, 9, 11, 12, 13), et politiques (§§ 2, 4, 6, 13, 15, 16, 17, 18, 19).

En examinant les dispositions de cet armistice au point de vue de leur but on peut constater, qu'elles tendent premièrement à la reconstitution du status quo ante bellum (§§ 4, 17 19), deuxièmement à l'abolition de certaines mesures illégales (§§ 5, 6, 13) et enfin troisièmement à la fixation des dommages-intérêts (§§ 11, 12, 13).

Un trait particulier de cet armistice est que, dans le paragraphe 19, il contient à côté des paragraphes concernant l'armistice même, un pacte d'alliance entre les Nations Unies et la Roumanie.